

Лилия Гурова

ОБЯСНЕНИЕ, РАЗБИРАНЕ И ИЗВОД

Резюме

В книгата „Обяснение, разбиране и извод“ се защитава един определен възглед за научното обяснение, наречен „инференциалистки“, и се демонстрират предимствата на този възглед в сравнение с алтернативни модели и анализи на обясненията, обсъждани във философията на науката през последните 70 години.

Представен накратко, защитаваният инференциалистки възглед се свежда до твърдението, че качествата на едно обяснение зависят от изводите, които то ни разрешава да правим. Това твърдение е непосредствено следствие от две предпоставки: (а) основна функция на обясненията е да ни носят разбиране за обяснявания обект, или да задълбочават вече наличното разбиране; (б) разбирането се проявява в изводите, които правим за обекта на нашето разбиране и неговите връзки с други обекти. От тук, едно обяснение е добро, т.е. то успешно изпълнява функцията да ни носи разбиране, ако ни позволява да правим изводи, които не са били достъпни за нас преди да имаме това обяснение.

Съдържанието на книгата включва предговор, 11 глави (разпределени в 3 части) и послеслов. Предговорът запознава накратко с основната идея и нейната история. Първата част представя в критичен план основните действащи лица от „епохата на Хемпел“: Карл Хемпел, който поставя началото на съвременната дискусия за научното обяснение със своя номологичен модел на обяснението, както и критиците на Хемпеловия модел и предлаганите от тях алтернативи. Тази част завършва с едно важно наблюдение: принадлежащите към епохата на Хемпел или разглеждат структурата на обяснението като основна епистемична характеристика, определяща неговите качества, или скъсват радикално с виждането, че достойнствата на едно обяснение зависят от епистемични характеристики. Инференциалистският анализ на обяснението, представен в следващата втора част на книгата, залага на един трети подход, който съхранява виждането, че качествата на едно обяснение зависят от негови епистемични характеристики, но отказва да приеме, че структурата на обяснението е определяща за неговите качества. Вместо структурата, като основна епистемична характеристика на обяснението се разглежда т. нар. „инференциален принос“ – изводите, които едно обяснение позволява да правим. В тази част се демонстрира и основното предимство на анализа на инференциалния принос пред

анализа на структурата на обясненията: инференциалистският анализ позволява да отговорим на въпросите защо и как е възможно две обяснения, притежаващи идентична структура, да имат различна ценност. В частност, защо в определени случаи едно каузално обяснение се възприема като лошо, въпреки че посочва действителна причина на обясняваното явление. В третата част на книгата са разгледани примери от реалната история на науката и актуални методологични дискусии. Това, което обединява тези примери от различни области на знанието (физика, когнитивна наука, психология, биология) е че всички те показват как обяснения, разширяващи разбирането посредством разрешаваните от тях нетривиални изводи, се налагат над конкурентни обяснения с победен инференциален принос, а в някои случаи водят и до важни открития, които без тези обяснения вероятно не биха били направени.

Книгата „Обяснение, разбиране и извод“ не представя завършен проект. Тя по-скоро нахвърля основната идея и предлага разгърната защита на един инференциалистски анализ на научните обяснения, като част от защитата са и описаните опити за приложение на този анализ. В послеслова са набелязани следващите стъпки в осъществяването на предложението инференциалистския проект: инференциалистски анализ на математическите, в частност статистическите обяснения, и на обяснителните наративи.